

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Oost west,...

Fox, M.E.

Citation

Fox, M. E. (1994). Oost west,.... *Bestuurskundige Berichten*, 9(2), 15-16. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233797>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233797>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

wordt bijvoorbeeld gelobbied voor een beleid ter beïnvloeding van de conjunctuur.

Lobbyen is meer dan 'omgevingsmanagement'. Lobbyen is vaker gericht op concrete resultaten, zoals:

- Dossierwinst: als de formele gezagsdragers het beleid wijzigen ten gunste van of gunstig voor de lobbyist.
- Positieverbetering: de lobbyist probeert omstandigheden te scheppen, waardoor in de toekomst de kans op resultaat vergroot wordt.

- Verbetering organisatie: professionalisering van het lobby-apparaat, zodat in het externe lobby-proces de organisatie sterker zal staan.

Deze drie punten staan in omgekeerde volgorde, verbetering van de organisatie komt aan de orde voor positieverbetering en dossierwinst, de één is voorwaarde voor de ander.

Kansrijk lobbyen

Lobbyen is niet zomaar het installeren van een mannetje in het Tweede Kamergebouw, die wel even contact opneemt met politici. Veel organisaties, en zeker de grotere, hebben inmiddels een afdeling Public Affairs, die onder andere het lobbywerk structureert.

Het is noodzakelijk dat Public Affairs-afdelingen zich met de volgende zes voorwaarden voor kansrijk lobbyen bezighouden:

1. Er moet voor alles gewerkt worden aan een goede interne organisatie. Naar buiten toe moet de organisatie consistente doeleinden handhaven, gesteund door een interne consensus en alerte en flexibele mensen.
2. Men moet beschikken over voldoende feitelijke en actuele kennis van de politieke markt.
3. Deze moet onbevangen benaderd worden, men moet lobbyen als een spel ervaren met zowel kansen als risico's.
4. Er moet gezorgd worden voor voldoende hulpmiddelen zoals kennis, externe steun, bevoegdheden en contact met personen op belangrijke posities.
5. De lobbyisten moeten beschikken over vaardigheden om netwerken op te

bouwen en coalities te vormen.

6. De laatste voorwaarde om kansrijk te beginnen aan het lobbyen is het bezit van ruilmiddelen; voor wat hoort wat.

Lobbyen en democratie

Lobbyen wordt al snel geassocieerd met een oligarchie; een kleine groep beslist in het lobbycircuit voor allen. De realiteitsleider een polyarchie, waarin lobbygroepen elkaar beconcurreren op verschillende terreinen en waar slechts op deelreinen een kleine groep de meerderheid kan overheersen.

Een ander punt is de volgende afweging. Lobbyen kan leiden tot concentratie van macht als besloten wordt compromissen met elkaar te sluiten en de buitenwereld hiervan af te scherm. Lobbyen kan daarentegen ook spreiding van macht tot gevolg hebben, omdat de lobby voor een bepaald belang weldra een tegenlobby zal oproepen.

Lobbyen wordt al snel geassocieerd met een oligarchie; een kleine groep beslist in het lobbycircuit voor allen

Lobbyen kan gevaar opleveren voor de formele verantwoordelijkheid en bevoegdheid; de informele lobby-contacten maken de besluitvorming immers minder doorzichtig. De vraag is of de kostenbesparing op informatieverzekering via lobbyisten hier tegen opweegt.

Wel of niet lobbyen?

Lobbyen is de meer directe vorm van belangenbehartiging, in die zin dat er gelobbied wordt door één organisatie voor een specifiek eigen belang. De ruimere belangenbehartiging door een groep organisaties past beter in een democratie. Dit proces is open doordat

het via de media loopt, ook andere belangengroepen kunnen zich in de discussie mengen.

Lobbyen mist die openheid. Ieder kan zich immers wel een voorstelling maken van het feit dat grote bedrijven lobbyen, maar hoe, waarover en met name of dat met resultaat is en zo ja welk resultaat blijft onduidelijk. Laat staan de vraag of door lobbyen de kans niet groot is dat de belangen van niet-betrokkenen geschaad worden.

Het lijkt erop dat we moeten vertrouwen op de integriteit van de volksvertegenwoordigers die de uitvoering controleren, en op de gedragscode via welke lobbyisten werken. Feit is echter dat controle van de volksvertegenwoordiging op het uitvoerend apparaat gering is, terwijl deze juist veelvuldig object van het lobbyen is.

Basis voor dit artikel vormde het boek 'Lobbyen, hoe werkt 't?' onder redactie van W.J. Bennis, B.M.J. Pauw en M.P.C.M. van Schendelen, in 1992 uitgebracht door SDU in 's Gravenhage.

Het lijkt erop dat we moeten vertrouwen op de integriteit van de volksvertegenwoordigers die de uitvoering controleren, en op de gedragscode via welke lobbyisten werken

Oost West,...

Marc E. Fox'

Wat was nu eigenlijk de ware inzet van de Koude Oorlog? Een moreel geladen botsing tussen twee ideologieën? Of, meer prozaïsch, een *realpolitik* conflict tussen twee supermachten die elk hun eigen nationale belangen nastreefden? In het eerste geval was het voor het Westen zinvol om naar een 'overwinning' te streven, maar in het tweede niet: regimes komen en gaan, maar landen en volkeren blijven altijd bestaan - en hetzelfde geldt voor hun belangen, die nu eenmaal per definitie onderling strijdig zijn.

De aanhangers van deze laatste opvatting, die zichzelf graag als 'machtsrealisten' afficherden,² vormen niet zozeer een politieke, maar veeleer een intellectuele stroming, die vooral in de jaren '70 in de Verenigde Staten in hoog aanzien stond. Zowel de Republikeinse president Richard Nixon als de Democratische president Jimmy Carter streefden in de allereerste plaats naar 'vreedzame coëxistentie', ofwel machtsevenwicht,³ met de Sovjet-Unie: naar het in goede banen leiden van een belangentegenstelling die een onwrikbaar gegeven is, maar die daarom nog niet tot een rampzalige uitbarsting hoeft te komen, mits het schip van staat maar door de juiste personen wordt gestuurd.

Ook de belangrijkste buitenlandse medewerkers van beide presidenten, respectievelijk Henry Kissinger en Zbigniew Brzezinski, waren het op één punt met elkaar eens: in de wereldpolitiek is geen plaats voor ideologie en moraal, maar tellen alleen belangen. De internationale diplomatie is geen speeltuin voor naïeve Kantiaanse idealisten,⁴ maar het exclusieve domein van nuchtere staatslieden. Het formuleren van verstandige buitenlandse politiek kan maar beter aan een kleine elite worden overgelaten, want de man in de straat heeft nu eenmaal onvoldoende kaas gegeten van de inzichten van 'oorlogskundigen' zoals Clausewitz

De Koude Oorlog lijkt weer helemaal terug. Sinds de Russische parlementsverkiezingen van 12 december j.l. wordt de wereld bijna wekelijks geconfronteerd met de heroplevende geldingsdrang van een grootmacht, die sedert de ineenstorting van de Sovjet-Unie voorgoed uitgeschakeld was gewaand. Daarmee is een oude vraag, en is een oude discussie, opnieuw hoogst actueel geworden.

en Metternich, en zal nimmer iets begrijpen van de ijzeren wetten van de 'staatsraison'.

Anders dan de naïeve idealisten menen, zoluidt de Hobbesiaanse machtsrealistische redenering,⁵ ging de Koude Oorlog niet tussen Goed en Kwaad, maar tussen de tegenstrijdige, maar tegelijkertijd legitieme belangen van de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Idealistische brokkenpiloten en goedbedoelende padvindders kon men daarbij missen als kiespijn, en iemand als Henry Kissinger moest dan ook niets weten van de dissidenten in de Sovjet-Unie: die waren alleen maar lastig. Maar op één ding hadden hij en zijn geestverwanten niet gerekend: dat in het najaar van 1980 in de Verenigde Staten een dissident aan de macht zou komen.

Een 'tweederangs Hollywood-acteur' die niet eens naar de universiteit was geweest en nooit een boek las: geen wonder dat Ronald - nuke 'em - Reagan geen boodschap had aan de gevestigde wijsheden van de buitenlandse politiek. Hij had zijn eigen leidend beginsel: het communisme deugt niet, en het moeten zal daarom verdwijnen. Anders dan zijn voorgangers durfde de nieuwe president het monster dan ook bij zijn ware naam te noemen: de Sovjet-Unie was een 'evil empire'.

Reagan's Hollywood-ervaring kwam hem goed van pas: het is in de politiek vooral de beeldvorming die telt. Zonder zich aan agressief avonturisme te bezondigen, en zonder ooit open deuren dichtte slaan, wist de president door een combinatie van briljante retoriek en ostentatieve standvastigheid (kruisraketten, 'Star Wars') een substantiële bijdrage te leveren aan de demoralisering van het Sovjet-regime, en aan de uiteindelijke ondergang daarvan.⁶

De voetbalkenner⁷ en machtsrealist Kissinger stond in de strijd tegen de idealisten eind jaren '70 nog met 1-0 voor, maar tien jaar later was die voorgrond omgeslagen in een 1-2 achterstand. En het leek er veel op dat dit ook de eindstand was.

De wedstrijd is echter nog niet afgelopen. De Russische Beer heeft immers de afgelopen maanden overduidelijk laten zien hooguit zijn ideologische haren, maar allerminst zijn daadwerkelijke streken te hebben verloren. Rusland verzet zich tegen het NAVO-lidmaatschap van de landen in Oost- en Midden-Europa, verlangte een vrije hand in de voormalige deelrepublieken van de Sovjet-Unie,⁸ kiest partij voor de Serviërs,⁹ bemoeit zich weer met het Midden-Oosten, en blijkt nog steeds in de Verenigde Staten te spioneren.

De machtsrealisten hebben weer het hoogste woord, en halen gretig en publiekelijk hun gelijk. Toch zouden ze er verstandig aan doen om niet te vroeg te juichen. Het is pas op zijn hoogst 2-2, en de eindbeslissing moet nog vallen. Waarschijnlijk komt er zelf een verlening aan te pas.

Het idealistische scenario luidde in zijn meest simpele vorm: Rusland wordt een liberale democratie, net als alle overige landen in Europa (en op termijn ook de rest van de wereld); en omdat democratieën onderling nooit oorlog voeren, zijn vanaf heden alle internationale conflicten en belangentegenstellingen voor altijd de wereld uit. Dat het zó niet zal gaan, is wel zeker.

Maar het sombere machtsrealisme dat thans weer zoveel opgeld doet, lijkt op zijn minst even wereldvreemd. Eén populaire variant luidt dat er in Rusland 'eigenlijk niets veranderd is'. Communisme of geen communisme, Rusland zal altijd anders blijven dan het Westen, gepreoccupeerd met zijn hang naar een

eigen 'Slavische identiteit', naar sterke mannen en naar een diep geworteld 'collectivisme' dat voorwesterse ideeën als individualisme en rationalisme immuun is. Geen wonder dat een dergelijke natie zich te allen tijde onverbeterlijk nationalistisch, wantrouwen agressief op zal stellen.

Het hardste oordeel dat men over deze gedachtegang kan vellen, luidt dat zij in essentie racistisch is, het vriendelijkste dat zij rijkelijk voorbarig is. Het verkiezingsresultaat van Vladimir Zjirinovski's ultra-nationalisten wordt ten onrechte opgevat als bewijs van het definitieve failliet van de pro-westerse hervormers.

Het enige dat over deze theorie gezegd kan worden, is dat zij simpelweg niet met de waarneembare feiten strookt

Inderdaad, bijna 23 procent van de Russische kiezers stemde op 12 december j.l. op Zjirinovski's LDP bij hun keuze tussen landelijke kandidatenlijsten, waarbij de helft van het aantal parlamentszetels in het geding was. Maar bij de keuze voor de tweede, via lokale lijsten gekozen helft van de parlementariërs, scoorde de LDP veel slechter dan de hervormers. Uit opinie-onderzoek zou inmiddels gebleken zijn dat een derde van Zjirinovski's aanhang nu al niet meer op hem zou stemmen, en dat slechts een kleine minderheid van de Russen thans in de eerste plaats behoefte heeft aan een 'herstel van het nationaal bewustzijn'.

Maar ook al is het dan misschien te vroeg om nu al de hoop op een liberaal-democratisch Rusland op te geven, in de ogen van de machtsrealisten maakt dat allemaal niet uit. Want naties blijven

naties, ongeacht politiek stelsel of ideologie, en grootmachten blijven grootmachten, met een 'natuurlijk' streven naar eigen invloedssferen, naar het overheersen van kleinere buurlanden en naarezo grootmogelijke geopolitieke presentie in de rest van de wereld.

Het enige dat over deze theorie gezegd kan worden, is dat zij simpelweg niet met de waarneembare feiten strookt. De Amerikaanse filosoof Francis Fukuyama heeft er in een uitvoerige kritiek op het Hobbesiaanse 'machtsrealistische' gedachtegoed bij wijze van voorbeeld op gewezen, dat de Verenigde Staten en Canada al bijna honderd jaar een gemeenschappelijke onverdedigde grens hebben over de hele breedte van een continent, 'ondanks het machtsvacuüm dat Canada is'.¹⁰ En oorlog tussen moderne democratieën als Nederland en Denemarken is zelfs 'onbewust niet denkbaar'.¹¹

Daarmee is niet weersproken dat het hervormingsproces in Rusland nog een lange moeizame weg te gaan heeft, maar wél dat Rusland en het Westen ook op termijn hoe dan ook structureel tegengestelde belangen hebben. Het meest klemmende internationale vraagstuk betreft thans niet de betrekkingen tussen Rusland en het Westen, en evenmin die tussen Rusland en Oost- en Midden-Europa, maar die tussen Rusland en de overige voormalige Sovjet-republieken met aanzienlijke Russische minderheden.¹² Maar het Russische belang in deze laatste landen is als zodanig legitiem, en valt niet af te doen als een manifestatie van 'imperiale ambities'. Voor zover het Westen hier invloed kan uitoefenen, dient die dan ook niet alleen te zijn gericht op matiging van de aspiraties van Moskou, maar ook en vooral, door het uitoefenen van druk op de betrokken regeringen, op het veiligstellen van de rechtspositie van de Russische minderheden in bijvoorbeeld de Baltische staten, de Oekraïne en Kazachstan.

Met het verklaren van een tweede Koude Oorlog is niemand gediend, en van de recente diplomatieke Russische interventie in Bosnië hoeft het Westen voor-

lopig niet wakker te liggen. Die duidt eerder op een Russisch verlangen naar erkenning als medespeler dan op een hernieuwde profilering als tegenspeler. De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Andrej Kozyrev, heeft onlangs de Amerikaans-Russische verstandhouding omschreven als 'een huwelijk dat blijft, ook al zijn de wittebroodsweken voorbij'. Voorlopig hebben hij, en de Russen, op zijn minst recht op het voordeel van de twijfel, en zit een 3-2 overwinning voor de Kantiaanse idealisten er wel degelijk nog steeds in.

¹ M.E. Fox is student bestuurskunde aan de Rijks Universiteit Leiden en de Erasmus Universiteit Rotterdam heeft als afstudeer-specialisatie 'Crisis- en veiligheidsmanagement'.

² J.H. Leurlijk, "De organisatie van de vrede van in Europa: naar een nieuwe diplomatieke structuur?", in A. van Staden (red.), *Tussen orde en chaos: de organisatie van de veiligheid in het nieuwe Europa*, Leiden: DSWO Press, 1993, blz. 21-63.

³ Van Staden, op.cit., blz 10-13.

⁴ Ibidem, blz. 9-10.

⁵ F. Fukuyama, *The end of history and the last man*, New York: Avon Books, 1992, blz. 75-76

⁶ Henry Kissinger liet dit onder meer blijken tijdens een interview in Jay Leno's *The Tonight Show* van 20 april 1994.

⁷ W. Duk, "De Krim koerst op het Kremlin: burgeroorlog lijkt vooralsnog een spookbeeld". Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 12, blz. 44-45.

⁸ C. de Gruyter, "Een bloedige blokkendoos: bij de geboorte van het derde Joegoslavië". Elsevier, jrg. 50, 1994, nr. 12, blz. 42-44.

⁹ Fukuyama, op.cit., blz. 264.

¹⁰ J. Mueller, *Retreat from doomsday: the obsolescence of major war*, New York: Basic Books, 1989, blz. 240.

¹¹ Duk, op.cit., blz. 44-45.

IBA '94 Risico's en Kansen: De arbeidsmarkt voor Bestuurskundigen in een tijd van recessie

Op donderdag 24 februari was het dan zover, in congrescentrum de leeuwenhorst in Noordwijkerhout werd de jaarlijks georganiseerde Informatiedag Bestuurskundige en Arbeidsmarkt gehouden. 's Ochtends vroeg, rond een uur of half negen, verzamelden de Leidse I.B.A.-gangers zich schuifelend en glijdend vanwege de versgefallen sneeuw voor het centraal station vanwaaruit ze met bussen naar het congrescentrum gingen.

Marie-Louise Smoolenaars

Aangekomen op het congrescentrum bleek dat enkele forumleden in verband met de hevige sneeuwval en de daarvoor ontstane files te laat waren, waardoor de aanvang van het forum moest worden uitgesteld.

sie''.

In 't Veld maakte in zijn lezing al meteen duidelijk dat het met die recessie, vooral voor hoger opgeleiden, wel meevalt. Als we kijken naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van de laatste 25 jaar blijkt dat het aantal banen dat door hoger opgeleiden wordt bezet,

Prof. dr. R.J. In 't Veld

Om tien uur vond dan toch de opening plaats door dagvoorzitter prof. dr. R.J. In 't Veld, als hoogleraar bestuurskunde verbonden aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam en de Rijksuniversiteit Leiden.

Hierna werd begonnen met het forum. Het thema van dit forum was: Risico's en kansen: de arbeidsmarkt voor bestuurskundigen in een tijd van recessie

is toegenomen met 3,5% terwijl het totaal aantal banen is toegenomen met slechts 1%. Het aantal door hoger opgeleiden bezette banen is dus veel meer gestegen dan het gemiddelde. Voor meer dan de helft is dit het gevolg van verdringing. Een generatie geleden werden deze banen nog niet bezet door hoger opgeleiden.

Intussen is de relatieve schaarste aan hoger opgeleiden omgezet in een rela-

tieve overvloed. Werknemers zijn onzeker geworden over de kwaliteit van de individuele afgesudeerden. Zij hebben nu een "krans van tijdelijk werk" gemaakt rondom een kern van vaste banen.

Deze krans wordt gebruikt om echt te selecteren. Studenten moeten nu dus twee stappen nemen om aan een baan te komen: eerst van student naar de "krans van tijdelijk werk" en daarna van deze "krans" naar een vaste baan.

Drs. G.A.J.M. Abbenhuis

Hierna kwam de heer Abbenhuis, die werkzaam is als interim manager met diverse opdrachten bij onder meer de dienst Waterleiding Rotterdam en bij de OV Studentenkaart BV, aan het woord.

Zijn lezing bestond voornamelijk uit 4 opmerkingen:

*De primaire taak van de universiteit is onafhankelijke beoefening van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs daarin, maar je kunt als student de samenleving wel dienen door een goede keuze van bijvakken en soms hoofdvakken.

*Er is sprake van een structurele inkrimping van de collectieve sector, maar dit hoeft geen probleem te zijn, want de mogelijkheden voor bestuurskundigen groeien nog wel bij de overheid. Nu zet men vaak interim managers in en vaak is dit zonder succes. In de toekomst kunnen dit soort taken vervuld worden door bestuurskundigen.

*Er blijft altijd behoefte aan universitaire geschoolden en als je zorgt voor een goede cv, goede bijvakken en een goed netwerk van mensen om je heen dan hoeft het zoeken naar een baan geen probleem te zijn.

*De vereniging van afgestudeerden heeft